

مسکن و محیط زیست

شماره ۱۴۸ ◆ زمستان ۹۳ ◆

بررسی میزان مشارکت روستائیان در جابه‌جا‌سازی سکونتگاه‌های روستایی

نمونه مورد مطالعه: روستاهای جابه‌جا شده جنوب استان کرمان

سید امیر حسین گرانی^{*}, محمدعلی وجданی^{**}, فاطمه رحیم بخش^{***}, مهسا بشیری^{****}

۱۳۹۲/۰۸/۱۹

تاریخ دریافت مقاله:

۱۳۹۳/۰۲/۰۳

تاریخ پذیرش مقاله:

چکیده

در پیشتر برنامه‌های بازسازی پس از سانحه، سیاست جابه‌جا‌سازی کل یا بخشی از سکونتگاه به عنوان راه حلی مناسب از لحاظ فنی برای کاهش خطر و اینمی از پدیده‌هایی چون زلزله، سیل، رانش زمین و غیره مورد ملاحظه قرار می‌گیرد. بررسی تجارب مختلف حاکی از آن است که به علت فقدان قوانین و دستورالعمل‌های مربوط به چگونگی مداخله در سکونتگاه‌های روستایی و از سوی نبود تعريفی فرآگیر از مفاهیم درجاسازی و جابه‌جا‌سازی در سیاست‌های مداخله‌ای، ابهام در کاربرد این رویکردها و همچنین عدم مشارکت روستائیان در فرایند بازسازی روستای جدید، پیامدهای جابه‌جا‌سازی به گونه‌ای بوده که عموماً بازماندگانی که جابه‌جا شده‌اند از جابه‌جا‌سازی رضایت نداشته‌اند و جابه‌جا‌سازی، اغلب به از دست دادن خودتکایی روستائیان و حس تعلق به مکان و در مواردی به خالی از سکنه ماندن واحدهای احداثی در روستای جدید منجر شده است. در بررسی ادبیات نظری مفهوم مشارکت، تکیه‌گاه مفهومی هر یک از صاحب‌نظران از این مفهوم تا حدی متفاوت است. این مقاله در یک جمع‌بندی کلی مشارکت را چنین تعریف می‌نماید: مشارکت فرایندی است مبتنی بر خرد جمعی و داشت بومی و فعالیتی است آگاهانه و داوطلبانه که با شرکت افراد ذینفع در همه ابعاد تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، اجرا، نظارت و ارزیابی با هدف توانمندسازی آن‌ها همراه با کارایی بالاتر انجام می‌گیرد. این پژوهش به‌منظور تبیین مفهوم ارائه شده از مشارکت روستائیان در فرایند جابه‌جا‌سازی و بازسازی سکونتگاه‌های روستایی انجام شده است. از آنجا که حجم جامعه آماری مورد مطالعه روستاهای جابه‌جا شده جنوب استان کرمان ۱۶ روستا با ۵۳۸ واحد احداثی می‌باشد و امکان مطالعه همه آن‌ها به‌دلیل محدودیت پژوهش ممکن نبود، سعی گردید با استفاده از فن‌آوری دقیق آماری، نمونه‌ای از این حجم انتخاب گردد تا بتوان نتایج به دست آمده از آنرا با ضریب اطمینان قابل قبولی به کل جامعه آماری تعمیم داد. برای رسیدن به این منظور براساس روش نمونه‌گیری تصادفی ۴ روستا از ۱۶ روستای جابه‌جا شده در استان کرمان انتخاب شدند و با استفاده از رابطه کوکران تعداد ۱۵۰ واحد احداثی به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده مورد پیمایش قرار گرفته‌اند. یافته‌ها حاکی از وجود رابطه‌ای مستقیم بین مشارکت روستائیان و اسکان ایشان در روستای جدید در سطوح تصمیم‌گیری برای جابه‌جا‌سازی، مکان‌یابی، طراحی، ساخت و نظارت بر اجرای روستای جدید است. از طرفی میزان فاصله روستای جدید از روستای قدیم با تعداد واحدهای خالی از سکنه، ارتباطی مستقیم و میزان خدمات ارائه شده در روستای جدید با تعداد واحدهای خالی از سکنه در روستای جدید، ارتباطی معکوس دارند.

* دکترای معماری، استادیار و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد پردیس تهران. Garakani@pardisiau.ac.ir

** کارشناس ارشد معماری، مدیر کل دفتر مطالعات و تحقیقات مسکن روستایی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.

*** کارشناس ارشد طراحی شهری. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.

**** کارشناس ارشد بازسازی پس از سانحه، دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی تهران.

مقدمه

بافت‌های روستایی از ارکان مهم فضاهای سکونتگاهی و الگوهای فضایی - کالبدی از زندگی اجتماعی، در بستر طبیعت محسوب می‌شوند. مداخله در سکونتگاه‌های روستایی با عنوان جابه‌جایی^۱ و یا تجمعی روستاهای پراکنده و کوچک اغلب به صورت خاص و به عنوان موضوع جانبی و کم اهمیت مورد بررسی قرار گرفته است. نبود اهداف آشکار، رویه‌های یکدست و منابع کافی جهت پرداخت به مسئله جابه‌جایی، تأثیرات ناگواری بر جابه‌جا شوندگان و یا بر جمعیت‌های میزبان در محل و نیز بر محیط زیست به جای گذاشته است. سهل‌انگاری در طراحی، بی‌توجهی در مکان‌یابی روستای جدید و همچنین فقدان مشارکت روستائیان در فرایند جابه‌جایی، همواره از مهمترین دلایل شکست پژوهه‌های جابه‌جایی محسوب می‌شوند. در متون تخصصی مختلف در مورد مشارکت مردم، تعاریف، فرضیه‌ها و روش‌های مختلفی ارائه شده است. در تمام این روش‌ها به ویژه در طرح‌های بازسازی^۲، مردم عمدتاً خود به عنوان افراد ذینفع مطرح می‌باشند. مشارکت مردم در بازسازی پس از سانحه^۳ همواره با اهمیت و سودمند تلقی شده و به عنوان یک استراتژی در توسعه اجتماعی، اقتصادی و کالبدی و در نتیجه یک درک جدید از توسعه مطرح گردیده است. در بسیاری موارد، با وجود تجربه‌هایی از زلزله‌های منجیل، بم، زرند کرمان و لرستان در بازسازی سکونتگاه‌های روستایی پس از جابه‌جایی، به علت عدم مشارکت روستائیان در فرایند طراحی و ساخت روستای جدید، شهرکی طراحی شده که توجه به نیازهای شهری بوده و فاقد کارکردهای فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی روستا و ساکنان آن بوده است. نتیجه این مسئله، بر هم خوردن انسجام روستائیان و در مواردی مهاجرت ایشان و عدم استقبال آنان از

سکونتگاه‌های جدید است. این مقاله در پی پاسخ به این سؤال است که بین مشارکت روستائیان و در نظر گرفتن نیازها و نظرات آن‌ها در تصمیم‌گیری برای جابه‌جایی، مکان‌یابی، طراحی، ساخت و نظارت بر اجرای واحدهای مسکونی در روستای جدید و میزان استقبال و اسکان ایشان در روستای جدید چه رابطه‌ای وجود دارد؟

روش تحقیق

پژوهش حاضر شامل دو بخش است بخش اول براساس پژوهش استادی و از نوع توصیفی و مقایسه‌ای است و هدف آن ارائه چارچوب نظری، فرضیات پژوهش و تدوین پرسش‌های پرسشنامه است و بخش دوم ارائه پژوهش پیمایشی در باب موضوع است و در آن از تکنیک پرسشنامه برای آزمودن فرضیات استفاده گردیده و بدینوسیله هم مسئله پژوهش توصیف شده و هم فرضیه‌های پژوهش مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند. از آنجا که حجم جامعه آماری مورد مطالعه روستاهای جابه‌جا شده جنوب استان کرمان ۱۶ روستا با ۵۳۸ واحد احداثی^۴ می‌باشد و امکان مطالعه همه آن‌ها به دلیل محدودیت پژوهش ممکن نبود، سعی گردید با استفاده از فن‌آوری دقیق آماری، نمونه‌ای از این حجم انتخاب گردد تا بتوان نتایج بدست آمده از آن را با ضریب اطمینان قابل قبولی به کل جامعه آماری تعیین داد. برای رسیدن به این منظور از روش نمونه‌گیری تصادفی^۵ روستا از ۱۶ روستای جابه‌جا شده در استان کرمان انتخاب شدند و با استفاده از رابطه کوکران^۶ تعداد ۱۵۰ واحد احداثی به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده مورد پیمایش قرار گرفته‌اند. یکی از مقیاس‌ها که برای سنجش عقیده، احساس، تمایل و یا نگرش افراد یک جامعه کاربرد زیادی دارد، قیاس لیکرت^۷ می‌باشد و سوالات پرسشنامه‌های این پژوهش مبنی بر این روش طراحی گردیده است. برای تعیین پایایی و همسانی درونی گویه‌های پرسشنامه از روش آلفای

"جایه‌جایی عبارت است از فعالیت‌های لازم برای استقرار در مکان جدید و اتحاد با اجتماعات موجود به طوری که این فرصت را به آنها بدهد، توان فیزیکی خود را بازیابند و به لحاظ اقتصادی در کوتاه‌ترین زمان ممکن به خوداتکایی و پایداری برسند".

در مورد سوانح انسان ساخت همچون جنگ و درگیری‌های داخلی واژه جایه‌جایی در ارتباط با افراد به کار رفته و طبق تعریف کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد^{۱۴} جایه‌جایی عبارت است از "اسکان پناهندگان در مکانی غیر از مناطق اصلی و اولیه‌شان" (UNHCR, 1998: 5).

طبق آمار موجود در بنیاد مسکن انقلاب اسلامی از سال ۱۳۵۸ تا سال ۱۳۸۸، تعداد ۵۴۶ روستا جابجا و در روستاهای جدید تعداد ۲۰۹۳۰ واحد مسکونی احداث شده است (بنیاد مسکن انقلاب اسلامی: ۱۲). از آنجا که موفقیت برنامه‌های بازسازی و عمرانی، ناشی از سطح بالای مشارکت مردم بوده است با توجه به مدل‌های تجربه شده پیشین، مطالعات میدانی نشان می‌دهد راهبرد حذف مشارکت مردمی و دخالت وسیع دولت در جایه‌جایی سکونتگاه و شکل‌گیری روستای جدید واجد کارایی لازم نبوده و در مواردی با صرف هزینه‌های کلان اجتماعی و اقتصادی موجب عدم استقبال و رضایت روستائیان از سکونتگاه جدید شده است. به نظر می‌رسد یکی از مهمترین دلایل موفقیت و یا شکست پروژه‌های جایه‌جایی، مشارکت روستائیان در فرایند بازسازی و جایه‌جایی روستا است در ادامه به بررسی مفهوم مشارکت و تعریف سطوح آن در پروژه‌های جایه‌جایی می‌پردازیم.

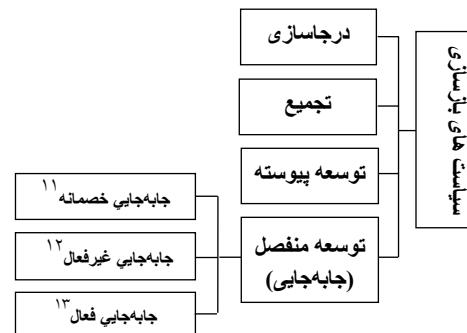
مفهوم مشارکت

واژه «مشارکت» در دهه‌های اخیر برای اولین بار در اوخر دهه ۱۹۵۰ پا به عرصه ظهر گذاشت. رواج این واژه، در پی آن بود که بیشتر شکست‌های طرح‌های

کرونباخ^۷ استفاده شده است. ضریب پایایی کل پرسشنامه ۸۴٪ بدست آمد که در مجموع ضریب پایایی قابل قبولی است. در مطالعه حاضر، داده‌ها و اطلاعات حاصل از پرسشنامه با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۱۶ مورد توصیف و تحلیل قرار گرفته است، برای تحلیل داده‌ها از آزمون ^۸t، برای بررسی همبستگی بین متغیرها از ضریب همبستگی پیرسون^۹ و برای رتبه‌بندی متغیرها از آزمون فریدمن^{۱۰} استفاده شده است.

مبانی نظری

در برنامه‌های بازسازی سکونتگاه‌های روستایی در کشور ایران مطابق "نمودار ۱" چهار سیاست در جاسازی، تجمعی، توسعه پیوسته و جایه‌جایی کل سکونتگاه، از سوی مسئولین بازسازی مورد ملاحظه قرار می‌گیرد.

۱. سیاست‌های بازسازی سکونتگاه‌های روستایی.

منبع: نگارندگان.

جایه‌جایی اجتماع انسانی می‌تواند کالبدی یا اقتصادی باشد. جایه‌جایی کالبدی، تغییر محل کالبدی مردم است که منجر به رها نمودن مکان استقرار و احتمالاً سرمایه‌هایی مولد یا دسترسی به سرمایه‌های مولد یا دوری از آن‌ها می‌گردد اما جایه‌جایی اقتصادی، از اقدامی ناشی می‌شود که بدون جایه‌جایی کالبدی، دسترسی مردم به سرمایه‌های مولد را متوقف یا حذف می‌کند.

بانک جهانی برای پذیرفتن جایه‌جایی تعریف زیر را ارائه می‌دهد (IFC, 2002):

نظره‌گر به تدریج به «فعالان مشارکت کننده» در فرایند برنامه‌های پس از سانحه تغییر یافته است. تجارب نشان می‌دهند که انجام کلیه امور بازسازی توسط دولت و سازمان‌های امدادگر بدون در نظرداشتن مردم، موجب بالا رفتن سطح توقعات جامعه، نارضایتی آن‌ها و اعمال تغییرات کالبدی و در نتیجه افزایش میزان آسیب‌پذیری گردیده است. در مقابل در متون مختلف بارها تأکید شده است که مشارکت مردم در عملیات بازسازی موجب انطباق طرح‌ها و برنامه‌ها با نیازهای مردم، کاهش هزینه‌ها، پایداری برنامه‌ها، افزایش رضایتمندی و تسريع بازتوانی روستائیان می‌گردد (فلاحتی، ۱۳۸۳).

بنابراین در عرصه مشارکت، همکاری آزادانه و آگاهانه و نیز برنامه‌ریزی شده، اساسی‌ترین و بنیادی‌ترین عامل توسعه و توسعه پایدار^{۱۵} است. ابعاد مشارکت روستائیان در فرایند جابه‌جاوی را می‌توان مشارکت روستائیان در تصمیم‌گیری برای جابه‌جاوی و مکان‌بایی روستای جدید، مشارکت در طراحی و ساخت روستای جدید و همچنین مشارکت روستائیان در نظارت بر اجرای روستای جدید بر شمرد. تعاریف بسیاری از مفهوم مشارکت توسط نظریه‌پردازان مطرح شده است به منظور ارائه تعریفی از این مفهوم در حوزه بازسازی سکونتگاه‌های جدید و با توجه به ابعاد مشارکت روستائیان در فرایند جابه‌جاوی روستاهای نمونه‌هایی از تعاریف صاحب‌نظران از مفهوم مشارکت در "جدول شماره ۱" ارائه گردیده است. در لغت‌نامه دهخدا، مشارکت از حیث لغوی به معنای شرکت، بهره‌برداری و انبازی کردن است این مفهوم بر وزن مقاعله به معنای کمک و یا شرکت مستقیم و غیرمستقیم و داوطلبانه افراد برای انجام یک فعالیت اجتماعی است و در فرهنگ انگلیسی آکسفورد «مشارکت» به معنای گُنش یا سهم داشتن است.

توسعه، به فقدان مشارکت مردم در فرایند طراحی و اجرای این طرح‌ها نسبت داده شد. توسعه بر مبنای مشارکت مردمی از اوخر دهه ۱۹۷۰ و اوایل ۱۹۸۰ به عنوان یک مفهوم کلیدی و به صورت گسترده‌ای در ادبیات توسعه مطرح شد. از شروع سال ۱۹۷۰ دولت‌های در حال توسعه به این مسئله وقف شده و توافق دارند که مشارکت در برنامه‌ریزی‌های توسعه ضروری است. براساس این نظریات، مردم حق دارند در امور توسعه و کنترل محیط خود و به دست آوردن رفاه بیشتر مشارکت داشته باشند (World Bank, 1994: 4).

در سال‌های اخیر در معیارهای بازسازی و جابه‌جاوی سکونتگاه، رویکردهای مهندسی و اقتصادی به رویکردهای اجتماعی و علوم انسانی تغییر یافته‌اند. رویکرد اجتماعی به جابه‌جاوی سکونتگاه عمده‌اً بر جنبه‌های «سازماندهی جامعه، مشارکت افراد در فرایند تصمیم‌گیری، توجه به نیازهای فردی و اجتماعی، حساس بودن مسئولان نسبت به پیش‌زمینه‌های فرهنگی و قومی افراد جابه‌جا شونده» توجه دارد و مشورت با مردم را مهم‌ترین عامل موفقیت در انتخاب مکان صحیح و طراحی مناسب سکونتگاه می‌داند (Fallahi, 1996).

عدم آگاهی مردم از ماهیت، کارایی و اثربخشی پروژه‌ها، فقدان احساس نیاز به مردم، بی‌اعتمادی نسبت به مجریان و فقدان همکاری و مشارکت مردم در اجرا و نگهداری پروژه‌ها را می‌توان به عنوان مهم‌ترین و عمدت‌ترین عوامل مؤثر در ناکامی پروژه‌های توسعه دانست. رهیافت مشارکتی مردم و مدیریت مشارکتی بازسازی در فرایند بازسازی نیازمند این است که مردم به گونه‌ای خودانگیخته و خودجوش، وارد روند بازسازی شده و در فرایند جابه‌جاوی روستا حضور فعل داشته باشند. در رویکرد مشارکتی نقش مردم آسیب دیده در فرایند بازتوانی و بازسازی از افرادی «درمانده و محکوم» و

نمود: «مشارکت فرایندی است مبتنی بر خرد جمعی و دانش بومی^{۱۶} و فعالیتی است آگاهانه و داوطلبانه که با شرکت افراد ذینفع در همه ابعاد تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، اجرا، نظارت و ارزیابی، با هدف توانمندسازی آن‌ها همراه با کارایی بالاتر انجام می‌گیرد».

همان‌طور که در تعریف‌های فوق دیده می‌شود، تکیه‌گاه مفهومی هر یک از صاحب‌نظران از مشارکت تا حدی متفاوت است به گونه‌ای که در بک جمعبندی کلی از تعریف‌های فوق به همراه تلفیق با رویکردهای نوین‌تر به مشارکت، می‌توان این مفهوم را به صورت زیر تعریف

نظریه پرداز	تعریف مشارکت
بانک جهانی	فرآیندی است که طی آن گروه‌های ذینفع در جهت دادن به ابتکارات توسعه و تصمیم‌گیری‌ها و منابعی که در زندگی تأثیر دارد مداخله و نظارت دارند.(World Bank, 1994).
سازمان ملل متحده	ابزاری است برای رشد آگاهی‌های اجتماعی و تشویق پیشگامی در فعالیت‌های محلی به نحوی که ساختار تصمیم‌گیری محلی باید مداخله بومیان در موضوعاتی که مستقیماً با نیازهای آنان مرتبط است را تشویق و تسهیل نماید (دارابی، ۱۳۸۴: ۶۱).
سانوف	همکاری همراه با کنترل شهر و ندان و سهیم شدن در قدرت در فرآیند تهیه طرح‌ها چرا که توانمندسازی اجتماعات، هدف غایی مشارکت است(8: Sanoff, 2008).
گانوتروی	یک فرآیند اجتماعی، عام، یکپارچه، چندجانبه، چندبعدی و چند فرهنگی است که سعی می‌کند همه مردم را در مراحل توسعه مشارکت دهد (گانوتروی، ۱۹۸۶: ۳۷).
هرسیون و همکاران	مشارکت لزوماً فرآیندی است که تضمین می‌کند آنها که در یک تصمیم مهم منفعته دارند در اتخاذ آن تصمیم نیز درگیر می‌شوند (2: Harrison & et al, 2001).
اوکلی و مارسون	مشارکت را به معنای سهیم شدن فعل و سازماندهی اشار جامعه به ویژه اشار خاص آسیب‌پذیر جامعه در سطوح منطقه‌ای تعریف می‌کند(اوکلی و مارسون، ۱۳۷۰: ۶۸).
شادی طلب	به معنای همکاری، نخستین رفتار اجتماعی است که از انسان سرزده می‌شود (شادی طلب، ۱۳۸۲: ۴۲).
هارت	فرآیند سهیم شدن در تصمیمات اثرگذار بر زندگی شخصی و جامعه‌ای که او در آن زندگی می‌کند. مشارکت وسیله‌ای است که دموکراسی به وسیله آن ساخته می‌شود و نیز معیاری است که دموکراسی‌ها براسان آن باید سنجیده شوند(هارت، ۱۳۸۰: ۲۶).
چمبرز	فرآیندی است که مردم محلی را قادر می‌سازد تا تحلیل خود را انجام دهن، کنترل امور را به دست گیرند، اعتماد به نفس بیشتری کسب کنند و تصمیمات را خود اتخاذ کنند(چمبرز، ۱۳۷۸: ۱۲۰).
ارنشتاين	بازنویع قدرت که افراد را قادر به مداخله در فرآیندهای سیاسی و اجتماعی می‌نماید که قبلاً فقد آن بوده و عمدها تعیین کننده منافع آنی افراد است.(Arnstein, 1969).
یومالل	در مفهوم گستردگی‌اش، برانگیختن حساسیت مردم و افزایش درک و توان آنان برای پاسخگویی به طرح‌های توسعه‌ای و نیز به معنای تشویق ابتکارات محلی است (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۰: ۱۳).

ج. ۱. تعاریف مشارکت. منبع: گرانی، ۱۳۹۲.

فرضیه‌های پژوهش

با توجه مفهوم مشارکت از دیدگاه صاحب نظران و مبانی ارائه شده از مشارکت مردم در بازسازی، در سطوح مختلف مشارکت روستائیان در جابه‌جایی سکونتگاه، می‌توان فرضیات زیر را ارائه نمود:

- بین مشارکت روستائیان در تصمیم‌گیری برای جابه‌جایی و اسکان ایشان در روستای جدید رابطه‌ای معنادار وجود دارد.
- بین مشارکت روستائیان در مکان‌یابی روستای جدید و اسکان ایشان در روستای جدید رابطه‌ای معنادار وجود دارد.
- بین مشارکت روستائیان در طراحی روستای جدید و اسکان ایشان در روستای جدید رابطه‌ای معنادار وجود دارد.
- بین مشارکت روستائیان در ساخت روستای جدید و اسکان ایشان در روستای جدید رابطه‌ای معنادار وجود دارد.

- بین مشارکت روستائیان در ساخت روستای جدید و اسکان ایشان در روستای جدید رابطه‌ای معنادار وجود دارد.

وجود دارد.
- بین مشارکت روستائیان در نظارت بر اجرای روستای جدید و اسکان ایشان در روستای جدید رابطه‌ای معنادار وجود دارد.

معرفی نمونه‌های مورد مطالعه

روستاهای مورد مطالعه از روستاهای جنوبی استان کرمان انتخاب شده‌اند روستای بند چاه‌رضا، چاه‌دادخدا، قاسم آباد و روستای شهید کرمی شاداب نمونه‌های مورد مطالعه این پژوهش می‌باشند که در جدول ۲ و تصویر ۱ برخی از مشخصات این روستاهای معرفی شده است.

چگونگی توزیع حجم نمونه در روستاهای مورد مطالعه در "جدول ۳" ارائه شده است. در ذیل به ارائه توزیع فراوانی یکی از سوالات پژوهش در گروه‌های مورد مطالعه می‌پردازیم "جدول ۴".

نام روستا	روستای بند چاه‌رضا	روستای چاه‌دادخدا	روستای قاسم آباد	روستایی شهید کرمی شاداب
نام شهرستان	قاهر گنج	قاهر گنج	روستایی بند چاه‌رضا	کهنوج
تاریخ شروع بازسازی	سال ۱۳۷۵	سال ۱۳۸۲	سال ۱۳۷۹	سال ۱۳۸۸
علت جابه‌جایی	ساماندهی کبرت‌نشینان	کمبود فضای توسعه	ساماندهی کبرت‌نشینان	ساماندهی کبرت‌نشینان
فاصله تا روستای قدیم	حدود ۷۰۰ متر	حدود ۱ کیلومتر	حدود ۳ کیلومتر	حدود ۴ کیلومتر
تعداد واحد احتمالی	۱۰۹	۱۲۴	۱۵۸	۵۷
تعداد واحد ساکن	۷۰	۰	۵۸	۰
تعداد واحد خالی از سکنه	۳۹	۱۲۴	۱۰۰	۵۷
شغل ساکنین	کشاورزی	کارگری	کشاورز	کشاورز
خدمات زیربنایی	آب و برق	-	بخشی از روستا آب و برق دارد	-
تصویر روستا قبل از جابه‌جایی				
تصویر روستا بعد از جابه‌جایی				

ج ۲. معرفی روستاهای مورد مطالعه .^{۱۷}

بعد از جابه‌جایی		قبل از جابه‌جایی
بتنی با دیوار باربر	اسکلت فلزی با اتصال پیچ و مهره‌ای کلاف	کپر (نی و حصیر)

ت ۱. گونه‌هایی از مسکن قبل و بعد از جابه‌جایی. منع: نگارندگان.

جمع	روستای شهید کرمی شاداب	روستای قاسم آباد	روستای چاهداد خلا	روستای بندچاه رضا	نام روستا
۱۵۰	۱۹	۵۲	۴۲	۳۷	تعداد نمونه
(۱۰۰)	(۱۲)	(۳۵)	(۲۸)	(۲۵)	درصد

ج ۳. چگونگی توزیع حجم نمونه.

مشارکت در مکان‌یابی	خیلی کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	جمع کل
گروه	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
روستای بندچاه رضا	۱۱	(۳۰)	۱۰	(۲۶)	۳۷
روستای چاهداد خلا	۸	(۱۹)	۲۰	(۴۷)	۴۲
روستای شهید کرمی شاداب	۶	(۱۲)	۱۳	(۲۵)	۵۲
روستای قاسم آباد	۵	(۲۶)	۳	(۲۱)	۱۹

ج ۴. توزیع فراوانی گروه‌های مورد مطالعه بر حسب مشارکت روستائیان در مکان‌یابی روستای جدید.

یافته‌ها

همانگونه که در "جدول ۵" مشخص می‌باشد فرضیه‌های این پژوهش مورد تأیید قرار گرفتند و می‌توان از مهمترین عوامل خالی از سکنه ماندن واحدهای احتمالی در پروژه‌های جابه‌جایی روستاهای جنوب استان کرمان را عدم مشارکت روستائیان در مراحل مختلف تصمیم‌گیری، مکان‌یابی، طراحی، اجرا و نظارت دانست.

برای آزمون فرضیه‌ها از آزمون t استفاده شده است و برای سنجش دقیق نرمال بودن داده‌ها، که از شرایط استفاده از آزمون t می‌باشد از آزمون کلموگروف اسمیرنف^{۱۸} که یک مورد از آزمون‌های ناپارامتریک محسوب می‌شود، استفاده گردیده است.

متغیر	آزمون t	سطح معنی‌داری	ضریب همبستگی	نتیجه آزمون
مشارکت در تصمیم‌گیری	۳۰.۴۹۸	...	۰/۸۵	تأثیر فرضیه
مشارکت در مکان‌یابی	۲۹.۶۳۵	...	۰/۸۳	تأثیر فرضیه
مشارکت در طراحی	۲۹.۶۵۹	۰.۰۱	۰/۶۶	تأثیر فرضیه
مشارکت در ساخت	۳۰.۹۴۰	۰.۰۱	۰/۸۴	تأثیر فرضیه
مشارکت در نظارت بر اجرا	۲۸.۵۹۳	۰.۰۰۱	۰/۷۸	تأثیر فرضیه

ج ۵ . خلاصه یافته‌های تحقیق.

۰/۶۱ است.

- رابطه بین ارائه خدمات زیربنایی و تعداد واحدهای خالی از سکنه در روستای جدید: رابطه بین این دو متغیر به استفاده از ضریب همبستگی پیرسون تأیید می‌شود رابطه بین این دو متغیر در جهت عکس هم بوده، یعنی هر چه خدمات زیربنایی بیشتر باشد تعداد واحدهای احتمالی خالی از سکنه کمتر خواهد بود. میزان این همبستگی معکوس ۰.۵۵- است.

برای رتبه‌بندی متغیرها و اولویت‌بندی آن‌ها در میزان تأثیرگذاری بر جابه‌جایی روستائیان از آزمون فریدمن استفاده شده است که نتایج آن در "جدول ۶" آمده است.

بین متغیر فاصله از روستای قدیم و میزان ارائه خدمات زیربنایی از جمله آب، برق، جاده و غیره با تعداد واحدهای خالی از سکنه نیز رابطه‌ای معنادار وجود دارد که با کمک ضریب همبستگی پیرسون رابطه آن‌ها را می‌توان به شرح ذیل تعریف نمود:

- رابطه بین فاصله تا روستای قدیم و تعداد واحدهای خالی از سکنه در روستای جدید: رابطه بین این دو متغیر به استفاده از ضریب همبستگی پیرسون تأیید می‌شود و نتیجه گرفته می‌شود که بین فاصله تا روستای قدیم و واحدهای خالی از سکنه در روستای جدید، ارتباط مستقیمی وجود دارد و میزان این همبستگی برابر

متغیر	متوسط رتبه‌ها	تعداد مشاهدات	رتبه
مشارکت در تصمیم‌گیری	۳.۹۴	۱۵۰	۱
مشارکت در مکان‌یابی	۳.۰۴	۱۵۰	۲
مشارکت در طراحی	۳.۳۴	۱۵۰	۳
مشارکت در ساخت	۲.۱۷	۱۵۰	۴
مشارکت در نظارت بر اجرا	۲.۰۱	۱۵۰	۵

ج ۶ . جدول رتبه‌بندی متغیرها، آزمون فریدمن.

پی نوشت

می بایست از نوع مشارکت درونزا بوده و مشارکتی باشد که حاصل کوشش و خوداتکایی روسناییان است و یا به عبارتی مشارکت مردم، برای مردم باشد.

7. Cronbach,s Alpha

8.T-Test

9.Pearson,s correlation coefficient

10. Friedman Test

11.Hostile Relocation

12.Passive Relocation

13.Active Relocation

14. United Nations High Commissioner for Refugees(UNHCR),

15. Sustainable Development

۱۶. دانش بومی ریشه در تجربه قرن های گذشته دارد و تا وقتی که جامعه پا بر جاست، به عنوان پایه فرهنگی و فنی آن به تکامل خود ادامه می دهد دانش بومی دانشی است که مردم به آن اعتقاد دارند و آن را در طول زمان در جامعه خود توسعه و بهبود بخشیده اند. این دانش براساس تجربه است و غالباً در طول زمان آزمون می شود، با فرهنگ محلی و محیط زیست سازگار شده، بنابراین از پویایی و کارایی لازم برخوردار است (Penny, 2001) برای "دانش بومی" یا (IK) نام های دیگری مانند "دانش محلی"، "دانش فنی بومی"، و "دانش سنتی" وجود دارد.

۱۷. از آنجا که اطلاعات مربوط به این تحقیق در سال ۱۳۹۰ جمع آوری شده است داده های این جدول مربوط به آن سال می باشد.

18. Kolmograph - Smirnov Test

۱۹. جهت اطلاع بیشتر رجوع کنید به : ازکیا، مصطفی و ایمانی، علی، (۱۳۸۷)، "توسعه پایدار روسنایی"، اطلاعات، تهران، صص: ۲۱۹ - ۲۰۸.

۲۰. طراحی جمعی از سالهای ۱۹۹۰ به عنوان رویکردی در حوزه طراحی معرفی شده است رویکرد معماری جمعی در جستجوی برقراری پیوند میان گرایش های بوم گرایی با نیازهای مدرن جامعه امروز است (توکر، ۲۰۰۷) معماری جمعی سعی در تبدیل نمودن معماری به سمت یک عمل اخلاقی - انسانی بوده است و این مهم را از طریق توجه به ارزش ها و باورهای اجتماعی ویژه و مورد نظر خود جسته است (اسلامی و دیگران، ۱۳۸۸) در معماری جمعی استفاده از مصاحبه های تشخیصی، آزمون های پس از اسکان، نقشه های رفتاری و غیره بر روش هایی مانند پرسشنامه کارگروه مشارکتی و غیره که در معماری مشارکتی بیشتر مورد استفاده است ارجحیت دارد (کامل نبا، ۱۳۸۷؛ ۱۲۸- ۱۲۲) برای مطالعه بیشتر رجوع کنید به : (اسلامی، سید غلام رضا و دیگران، ۱۳۸۸).

1.Relocation

2.Reconstruction

فعال کردن تمامی خدمات، ترمیم و دوباره سازی ساختارهای زیربنایی و سازه های تخریب شده، احیاء حیات اقتصادی و بازگرداندن فعالیت های اجتماعی و فرهنگی را بازسازی تعریف می نمایند (Aysan & Davis, 1993: 48).

3.Disaster

۴. منبع آمار ارائه شده بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان کرمان می باشد ضمن آنکه تعداد واحدهای خالی از سکنه و احداثی در روستاهای مورد مطالعه توسط نگارندگان شمارش شده است.

۵. Cochrane Test ، حجم نمونه از فرمول زیر که بنام فرمول کوکران نام گذاری شده بدست آمده است :

$$n = \frac{N.t^2.p(1-p)}{N.d^2 + t^2.p(1-p)}$$

n = حجم نمونه، N = تعداد کل جامعه آماری، t^2 = مقدار استیوئنست، موقعی که سطح معناداری از ۰/۰۵ کمتر باشد، d^2 = تقریب در برآورد پارامتر جامعه، که برابر با ۰/۰۷ ۲ است. احتمال وجود صفت، $(1-P)$ = احتمال عدم صفت.

اگر چه حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۱۴۳ نفر می باشد لیکن به دلیل افزایش سطح اطمینان نتایج و کاهش خطای اندازه گیری این تعداد به ۱۵۰ نفر افزایش یافته است.

6.Likert Scale

در این پژوهش، طیف هر گویه دارای پنج گزینه است که شرح آن ها در زیر آمده است :

گزینه (خیلی زیاد) که به آن نمره ۵ داده شد.

گزینه (زیاد) که به آن نمره ۴ داده شد.

گزینه (متوسط) که به آن نمره ۳ داده شد.

گزینه (کم) که به آن نمره ۲ داده شد.

گزینه (خیلی کم) که به آن نمره ۱ داده شد.

در تمام مراحل تجزیه و تحلیل داده ها نیز از ۵ سطح استفاده شده است.

فهرست منابع

- ظفری، حسین (۱۳۸۶). "بررسی مدریت بازسازی فیزیکی با نگرش ویژه بر مشارکت مردم (مطالعه موردی بم)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- علیزمانی، محمد (۲۰۰۷). کنفرانس بین المللی سازمان همکاری های اقتصادی (ECO) در زمینه مدیریت ریسک بلایع طبیعی، اسلام آباد پاکستان.
- فلاحتی، علیرضا (۱۳۸۴). درآمدی بر مقولات اساسی بازسازی، نشریه صحفه، شماره ۴۰.
- فلاحتی، علیرضا (۱۳۸۳). توسعه پایدار، مجموعه مقالات کارگاه تخصصی تدوین منشور توسعه پایدار بم، انتشارات نشر انشاء.
- فلاحتی، علیرضا و بختیاری، علی و ظفری، حسین (۱۳۸۶) ارزیابی اصول بازسازی در زلزله های گذشته ایران با هدف آموختن درس هایی برای آینده، پنجمین همایش بین المللی مهندسی زلزله و زلزله شناسی، پژوهشگاه مهندسی زلزله و زلزله شناسی ایران.
- کامل نیا، حامد (۱۳۸۷). معماری و الگوواره های طراحی جمعی: بررسی تطبیقی رویکرد معماري جمعی از منظر روانشناسی محیط، پایان نامه دکترای معماری، دانشگاه تهران.
- گائوتری، هوئین و دیگران (۱۳۷۹). مشارکت در توسعه، ترجمه هادی غربی و داوود طباعی، تهران، نشر روش.
- گرانی، امیرحسین (۱۳۹۲). ملاحظاتی بر طراحی خانه روستایی در بازسازی پس از سانحه، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، تهران.
- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، دفتر مطالعات، گزارش آمار روستاهای جابه جا شده و در دست جابه جایی، ص: ۱۲.
- ویسی، رضا و همکاران (۱۳۸۵). درس هایی از مشارکت مردم در بازسازی واحد های مسکونی و تجاری مناطق زلزله زده استان لرستان، مجموعه مقالات دومین کنفرانس بین المللی مدیریت جامع بحران در حوادث غیر مترقبه، تهران.
- هارت، راجرای (۱۳۸۰). مشارکت کودکان و نوجوانان: از پذیرش صوری تا شهروند واقعی، (فریده طاهری)، تهران، دفتر پژوهش های فرهنگی.
- Arnstein, S (1969), "A ladder of Citizen Participation". Journal of the American Institute of Planner 35, 215-224
- اسلامی، سید غلام رضا و دیگران (۱۳۸۸). "رویکرد طراحی جمعی در معماری" ،نشریه هنرهای زیبا، صص: ۴۷-۶۰.
- ازکیا، مصطفی و غلامرضا، غفاری (۱۳۸۰). بررسی بین رابطه اعتماد و مشارکت اجتماعی در نواحی توسعه روستایی کاشان، تهران، نامه علوم اجتماعی، شماره ۱۷، ص: ۱۳.
- اوکلی، پیتر و مارسدن، دیوید (۱۳۷۰). رهیافت های مشارکتی در توسعه روستایی، ترجمه منصور محمود نجات حسینی، تهران، انتشارات مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی وزارت جهاد کشاورزی، ص: ۶۸.
- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی (۱۳۸۶). گزارش جابه جایی سکونتگاه های روستایی در ایران، دفتر بازسازی.
- چمبرز، رابرт (۱۳۷۸). جابه جایی الگوها و شیوه کار پژوهش و توسعه مشارکتی، ترجمه عبدالرسول مرتضوی، گاهنامه روستا و توسعه. مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی وزارت جهاد کشاورزی، شماره ۳ و ۴ ، سال سوم، ص: ۱۲۰.
- حقیقت نایینی، غلام رضا، اصل مشارکت مردمی، ارزیابی تجربه هایی از بازسازی شهرها پس از سوانح در ایران، سومین کنفرانس بین المللی بازسازی مناطق جنگزده، تهران.
- دارابی، حسن (۱۳۸۴). "تبیین سرمایه گذاری های عمرانی در پرتو مشارکت های مردمی: مورد سکونتگاه های روستایی ناحیه کاشان" ، رساله دوره دکتری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس.
- دیویس، یان، آیسان، یاسمین (۱۳۸۵)، معماری و برنامه ریزی بازسازی، ترجمه علیرضا فلاحتی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- رازانی، رضا (۱۳۷۵). بررسی طرح بازسازی منطقه قیر و کارزین در جنوب استان فارس پس از زلزله ۱۰ فروردین ماه سال ۱۳۵۱، مجموعه مقالات سمینار استان فارس؛ زلزله، کاهش آسیب پذیری و الگوهای بازسازی.
- سرتیپی پور، محسن (۱۳۸۸). آسیب شناسی معماری روستایی به سوی سکونتگاه مطلوب، شهیدی: دانشگاه شهید بهشتی و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، تهران.
- شادی طلب، ژاله (۱۳۷۲). بررسی زمینه های اجتماعی تجربه زلزله منجیل، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی ایران.

- Aysan, Y., Davis, Ian(1993) Rehabilitation and Reconstruction, UNDP, Disaster Management Training Programme.
- Aysan,Y.& Oliver,p,(1987) ,Housing and Cultural after Earthquake: A Guide For Future Policy Making on Housing in Seismic Area,oxford.
- Barakat, Sultan, 2003, Housing Reconstruction after Conflict and Disaster, HNP,The Humanitarian Practice Network, Number 43.
- Borda, F .O,(1988), "Knowledge and People power". New Delhi, Indion Sosial Institiute.
- Falahi, A. (1994), Shelter Provision in Rural Areas of the 1990 Manjil Earthquake, in Islamic Republic of Iran, Proceeding of International Geographical Union Seminar, New Delhi, December "Frequently Asked Questions (FAQs)", World Bank, 2005.
- Fallahi, Alireza.(1996). Post-Erthquake Reconstruction in Iran, A Study of Shelter Provision in Rural Areas of Gilan Province Following the 1990 Manjil Earthquake. PHD Thesis, Department of Architecture, University of Sydney.
- "Handbook for Preparing a Resettlement Action plan", IFC, 2002.
- Harrison & et al (2001) wwf Preliminary Comment on Public Participation In the Context of the Water Framework Directive and Integrated River Basin Management Policy. Manchester University Press, p: 2.
- Horelli, L(2002), A Mthodology of Participatory Planning, in Bechtel B.,Churchman A., Handbook of Environmental Psychology, John Wiley & Sons, INC. New York,607-623.
- penny R, Anderson(2001),"Gender and Indigenous knowledge", I k & Article,1-9.
- Sanoof, H.(2000), "Community Participation Methods in Design and Planning". New York: john Wiley & Sons, p: 8.
- Toker,Z (2007), Recent Trends in Community Desing: The Eminence of Participation. Desing Studies, 24,PP 309-323.
- UNHCR.(1998). Review of the UNHCR Housing Programme in Bosnia and Herzegovina Inspection and Evaluation Service.
- Word Bank (1994), "the Word bank and Participation", fourt draft, Wshaington: World Bank, p: